

IRODALOM.

Siedelung und Agrarwesen der Westgermanen und Ostgermanen, der Kelten, Römer, Finnen und Slaven. Von August Meitzen Berlin, 1895. 8-rét.

E munka, melyből négy vaskos kötet jelent meg egyszerre, egy nagyobb szabású sorozat első „Abtheilung“-ját képezi, melynek fő cziméül szerző a következőt választotta: „Wanderungen, Anbau und Agrarrecht der Völker Europas nördlich der Alpen.“ Azt, hogy Alpokon tuli Európát miért nem vette föl munkájának keretébe szerzőnk, bajos eltalálni, mert mint csakhamar tapasztalhatjuk, a római agrártörténelem tanulmányozása nélkül nem igen boldogulhat s azért külön szakaszt szentel ennek az első kötetben.

Sietek továbbá megjegyezni, hogy Meitzen „finnista“, finn-eredetűeknek tartja a magyarokat s ily módon mi is belekerülünk könyvébe, ámbár a reánk vonatkozó anyag gyérsége miatt csak fölötte röviden végez velünk. „Mi eddig“ — írta Tagányi 1894-ben — „a magunk anyagából semmivel sem járultunk e nagyfontosságú kérdések (t. i. a földközösség történetének) tisztázásához.“ Dicséretére legyen mondván a német szerzőnek, hogy a magyar irodalom szakmájának ezen első zsengeje sem kerülte el figyelmét, ámbár az *Ungarische Revue* illető füzet (1895.) csak akkor jutott el hozzá, midőn munkája már sajtó alatt volt s azért a Tagányi kutatásainak eredményeit csakis legvégül az utolsó „Anlage“ (függelékhez) adott hosszú jegyzetben ismertethette.

Mint a könyvhöz csatolt s közel 900 névre rugó „Autoren-Register“-ből láthatjuk, Meitzen nagy szorgalommal gyűjtötte össze az anyagot s azért kicsinyeskedés nélkül alig róhatjuk föl hibájául azt, hogy imitt-amott egy-egy, talán fontos szerző vagy munka el is kerülte figyelmét. Azonfelül elnézéssel kell lennünk hiányai irányában is, hogy t. i. az óriási anyagot tökéletlenül emésztette meg imitt-amott. Persze theorista s mint ilyen sok merész generalizációt követ el.

A szöveg közé valami 170 kép és térkép van nyomtatva s a 3. kötethez kiegészítésül még egy 125 lapra terjedő atlasz járul, mint külön kötet.

Ezen gazdag anyaghalmaznak még csak rövid ismertetése is jó sok tért venne igénybe s azért egyszerűen arra akarok ezuttal szorítkozni, hogy e folyóirat olvasóinak figyelmét e fontos munkára fölhívjam s egy-két apróbb pontra nézve megjegyzést kockáztassak.

Igy pl. szerzőnk ugylátszik nem ismeri az angol „furlong“ mértéket — ami agrártörténésznél pedig nagy hiba, mert a „furlong“ szó etymológiája dr. Skeat szerint annyi, mint „furrow-long“ azaz „barázda-hossz.“ Régente az angol földmérő egy póznával (pole, mai törvényes hossza $16\frac{1}{2}$ angol láb) kimérte mindenekelőtt a szántó vagy más föld szélességét. (Kopfende.) Négy ilyen póznának hossza tesz mai napság egy „lánczot“ (chain) s mielőtt a láncz használatba jött, bizonyára tett egy „kötél“-et (funiculus). Tíz ilyen kötelet vagy lánczot a szántóföld hossz-irányában mérve, megkapjuk azután azon területegységet, melynek neve mai napság a „statute acre“. A barázda normális hossza tehát egy furlong, azaz mai napság 660 angol láb, vagyis 201.16 méter volt. Régente persze helyről-helyre változott.

A mérő-póznának egy más neve angolul „perch“ (a latin „pertica“-ból) vagy „rod“ (a német Ruthe rokona), mely szintén vesszőt jelent. Ámbár „rod“ és „rood“ eredetileg ugyanazt jelentette, a „rod“ mai napság csak a hosszegység, a „rood“ szó pedig csak a felületegység megjelölésére használtatik. Szerzőnek azért nincs igaza, midőn azt állítja, hogy „Ein (englischer) Statute acre umfasst 160 □ roods, er zerfällt aber auch in roods“ (I. 208); mert egy rood alatt egy negyed acre-t értenek, tehát oly földterületet, melynek szélessége 1 pole vagy rod vagy perch, hossza pedig 1 furlong, azaz 40 rods vagy perches. Curiosum gyanánt említem föl azt, hogy a modern mérő láncz 100 linkre van osztva s a rod, mint hosszegység csak elméletben existál a gyakorlatban.

A „Königshufe“ (virga regalis) azaz hivatalos mérő kötélt használatát illetőleg szerzőnk magyar forrásokból is közöl egy-két adatot, melyekre Hajnik Imre tanár hívta föl figyelmét. Egy oklevelet a Zichy-codex-ből 1336-ból majdnem egész terjedelmében közöl. Ebben bizonyos földbirtokok fölmérését rendeli el Károly Róbert király *judex curiae*-je „Zona mensurationis seu fune, quan nos Capite sigilli nostri in trapellum includendo ad ipsam mensurationem duxeramus destinandum, quoad latitudinem et longitudinem jugerum mensurare voluissent“ az oklevélben megnevezett egyének.

Furesa amit szerzőnk az utakról állít. (I. 63) Ha egy ut a parcellákat keresztülhasítja, úgy az ut nem oly régi, mint a kihasítás. Ha pedig a mesgyék elrendezése az ut két oldalán változást mutat, úgy persze az ut már korábban „existált.“

A „terramare“-t vagy „terramariná“-kat illetőleg szerző sajnálatát

fejezi ki, hogy ezekről eddig bővebb anyagot még nem közöltek, szintén furcsa megjegyzés, mert ezeknek megvan a maguk bő irodalma.

A munkában bőven felsorolt „külföldi analógiák utmutatásától segítettve“ hazai íróink nálunk otthon is mindenesetre érdekes fölfödéseket fognak tenni.

London.

Kropf Lajos.